

erica

DHR. LIBOT RIK

STATIONSTRAAT 36
3600 GENK

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE VAN DE WERKGROEP LIMBURGSE NATUURGIDSEN **maart 1989**

Verantwoordelijke uitgever: T. Dreesen Neeroeterenstraat 53 3671 Opoeteren
Afgifte: Postkantoor 3690 Bree

17 de jaargang nr 1
van de werkgroep
Limburgse Natuurgidsen

Lid van
Natuurbeschermingsactie
Limburg (NAL)

Nationaal verbond
van Natuurbescherming

Redactie:

Cecile Ulenaers

Steenweg op Linde 86
3570 Linde Peer
Tel 011-735279

Annemie Verheyden

Naamse Steenweg 245
3800 St. Truiden
tel 011-684060

Mimi Mondelaers

Leeuwerikstraat 3
3690 Bree
Tel 011-462575

Theo Dreesen

Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren
Tel 011-864354

Abonnementen:

150 fr te storten op
235-0010248-75
v/d Limburgse Natuurgidsen

Aan dit nummer werkte mee:

Annemie Verheyden, Mimi
Mondelaers, Edgard Stevens,
Gustaaf Van Damme, Frans
Keijers, Theo Dreesen.

Ieder auteur is verant-
woordelijk voor zijn
artikel.

Verantwoordelijke uitgever:

Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren

'K EN HOORE U NOG NIET

'k En hoore u nog niet,
o nachtegale, en
de paaschzonne zit
in 't oosten;
waar blijft gij zoo lange
of hebt gij misschien
vergeten van ons
te troosten ?

't En zomert, 't is waar,
't en loovert, 't en lijdt
geen bladtje nog uit
de hagen:
't zit ijs in de wind,
't zit sneeuw in de lucht,
't is stormen dat 't doet,
en vlagen.

Toch spreewt het en vinkt
het luide, overal;
de meere laan lacht
en tateft;
het muscht en het meest
het koekoet, in het hout;
het zwaluwt en 't zwiert
en 't swateft.

Waar blijft hij zoo lang,
de nachtegale, en
vergeet hij ons
te troosten ?
't En zomert nog niet,
maar zomeren zal 't;
de Paaschzonne zit
in 't Oosten.

G. Gezelle [1889]

Vooraf Dit ...

Beste Vrienden,

Zijn er tekenen van hoop? Komt er een kentering in de houding van de overheid t.o.v het milieu? Er zijn de laatste tijd, dat valt niet te ontkennen, bepaalde signalen dat men - noodgedwongen - iets gaat ondernemen om de verdere verloederings van ons milieu tegen te gaan. Er was bijvoorbeeld de opgemerkte nieuwjaarsboodschap van de Nederlandse koningin, er was de verkiezing van de aarde als 'man' van het jaar door het weekblad Time, er is ozonconferentie te Londen over het afschaffen van CFK's in drijfgassen. Is dit alles slechts grof opportunisme of komt het water ons bijna tot aan de lippen? De toekomst zal het uitwijzen. Dat het hoog tijd wordt bewijzen de dode dolfijnen op de Franse kusten, de katastrofale rooibouw op de Braziliaanse oerwouden, het bijna permanente smogalarm in grote steden...

Dat we alert moeten blijven wordt ons tot vlak voor onze deur getoond: de ongelimiteerde inbreuk op, of 'aanpassing' van de gewestplannen (zie Sunpark te Mol, zie Centerparcs te Maasmechelen, zie de golf van golfterreinen), de afvalschandalen, het niteren van ons grondwater.... En ondertussen blijft Jan Modaal verder onbepikt afval produceren in zijn eigen huishouden: cola in petflessen, melk in tetrabric, loodhoudende benzine door de uitlaat. Er is dus nog werk aan de winkel.

Intussen zijn we aan een nieuw werkingsjaar begonnen. We startten met een geslaagde jaarvergadering te Hoepertingen. Er staat ons in dit voorjaar een uitgebreid programma aan vormingsactiviteiten te wachten. De nadruk werd speciaal gelegd op de relatie tussen bodem en alles wat er boven leeft: onze traditionele geologie-uitstap, een landschapswandeling in de Condroz, en een intense kennismaking met de mergelstreek in het zuiden van beide Limburgen.

De 50 nieuw-gediplomeerden, waarvan je elders in deze Erica de lijst vindt, heet ik van harte welkom in onze werkgroep. Ze zullen intussen wel ontdekt hebben dat de vorming tot volwaardig voorganger in de natuurbeleving niet eindigt samen met het cursusjaar. Dit was slechts een begin.

Intussen zijn er in Kattevenia te Genk een 55-tal nieuwe mensen begonnen aan de volgende cursus. Ook aan hen een hartelijk welkom in onze groep en ik hoop dat zij zich niet laten afschrikken door de verlengde inspanning die toch van hen gevraagd wordt.

Aan iedereen nog een gezegend prachtig voorjaar en tot kijk!

Theo Dreesen

Dag, Lieve Mensen

Het beëindigen van weer een cursus natuurgids, ditmaal te Hoepertingen, Borgloon, bracht naar gewoonte nog maar eens een gezellig samenzijn mee. Met op deze 3de december ook een heilige man onder de aanwezigen, was het voor spirituele geest Gustaaf een al te mooie kans om over die 50 nieuwe specimen een dichterlijke pen te heffen.

Velen van de nieuwe gidsen, (hun namen lees je elders in dit blad) weten we reeds naarstig aan het werk op verscheidene fronten en zagen we reeds weer op natuuractiviteiten.

Zo was er het jaarlijkse feest van het Natuurhulpcentrum te Opglabbeek op 14 januari. Een drukke, goed 'georkestreerde' en smakelijke bedoening. Jarige Sil verleende als voorzitter aan meerdere mensen het woord, wij luisterden! O.a. naar een voorganger op het anti-vivisectie front, die voor zo'n feestelijke avond wel gruwelijke dingen vertelde en toonde. Ja, daar zit je wel even paf van.

We hoorden goed nieuws uit de mond van Lieke, nieuwbakken ondervoorzitster van het N.H.C. Meer goed nieuws kwam van Sil zelf in de vorm van geestig commentaar bij dia's over een jaar harde werking. En zwijgen we dan nog van de geschenkenstag, het verkoopstandje, Sil als een popster in de theatermist, een klein joch dat het scenegebeuren hoogst interessant vond en de koffietafel !

Natuurlijk was dit niet het enige jaarfeest in groen Limburg. Van menige andere natuurvereniging kwam op het sekretariaat het bericht van een 'jaar'vergadering toe. Met het begin van '89 werd zelfs te Zoutleeuw (niet Limburgs weliswaar, maar toch wakker geschud door een van onze nieuwe gidsen) een verse Natuur en Landschap afdeling opgericht. "De Leeuwerik" zal er zingen ! Ze zijn trouwens al zéér uitbundig gestart met een cursus Natuurinzicht in het provinciaal domein 't Vinne.

Een andere Natuurinzichtcursus startte ook te Zonhoven, onder leiding van Wielewaal Midden-Limburg, idem in Diest onder leiding van de plaatselijke Natuur en Landschap -groep. Binnen het Landschapspark Herk en Mombeek werden enige nieuwe kernen gevormd onder het platform van deze vzw. Er wordt binnen het landschapspark steeds meer grond beheerd en in huur genomen en zelfs aangekocht.

Voor onze eerste vormingsactiviteit van het jaar waren we nogmaals te gast in Opglabbeek, waar de vele aanwezigen wéér wat meer te weten kwamen over het dagelijkse hard-verdiende brood van het N.H.C.. Men liet er ons echter niet op water en brood zitten. Wat betreft de vervangigen voor water ken ik geen bijzonderheden, maar het brood werd alleszins omgetoverd tot een lekkere dikke boekweitkoek met spek, (al hield Gilbert er stress aan over ?!)

Blij nieuws is er ook ! Ons natuurgidsen-paar Viviane en Fernand Mouha - Vossen uit Tongeren mochten zich verheugen in de geboorte van een dochtertje Miet. Vanuit onze werkgroep de welgemeende gelukwensen aan de jonge ouders. Tot kijk !

Annemie

ZIT ER IN DEZE ERICA ALWÉÉR EEN STORTINGSBULLETIJN ? DAN BEN JE HOOGST-
WAARSCHIJNLIJK NIET IN ORDE MET JE BIJDRAGE VOOR JE BLAD. DOE JE DIT ZO
VLUG MOGELIJK. ANDERS IS DIT JE LAATSTE NUMMER EN ZEGGEN WE VAARWEL....

Vormingsactiviteiten

Voorjaarsbloeiërs Elsloo

Voor velen onder ons, maar ook voor de cursisten, is een bezoek aan het hellingbos van Elsloo een moreel verplicht nummer in het voorjaar. Als in de Kempen nog nauwelijks enkele wilgekatjes te bespeuren vallen, wordt in dit bos reeds een climax van leven bereikt: bloementapijten, vogelzang en overdadig groen. Een "must" ook in onze vormingsactiviteiten, vond men.

zondag 23 april
Voorjaarsbloeiërs
Grens Maasmechelen
8.30 uur

Vlak over de Belgisch-Nederlandse grens, ten zuiden van de autosnelweg naar Aken, ligt een voor Nederland uniek gebied: bronnetjes, beken, vergezichten en een rijke planten en dierenwereld. Het staatsnatuurreservaat "Bunderbos", tussen Elsloo en Furde, 110 ha groot, is nauwelijks 2 km breed en 6 km lang.

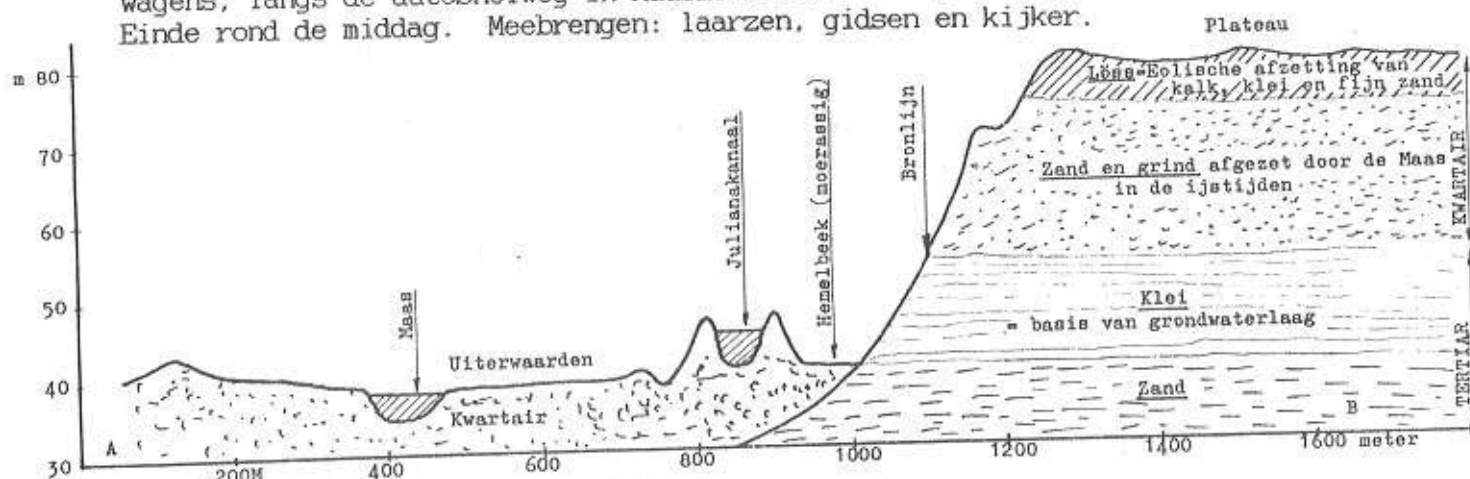
Op de ondoordringbare kleilaag, door de zee in oertijden afgezet, zette de

Maas in de latere ijstijden dikke lagen zand en grind af. Op zijn beurt werd deze laag door de wind met een vruchtbare lösslaag bedekt. Toen de Maas later weer diep zijn eigen afzettingen uitschuurde, ontstonden er vooral aan de oostkant, steile hellingen, die te steil waren om ontgonnen te worden. Hierdoor konden de hellingbossen blijven bestaan, en kregen een rol als leverancier van geriefhout voor de gewone mens en als jachtgebied voor de kasteelheer.

Halfweg de helling komt de laag zeeklei aan de oppervlakte en vormt de basis van talrijke beekjes die hier als bronnetjes uit de helling komen. Al het water komt samen en wordt via duikers onder de spoorweg naar de Hemelbeek gevoerd, die, onder het Julianakanaal door, in de Maas uitmondt.

Het lager gelegen bos bestaat in hoofdzaak uit es, haagbeuk, hazelaar en esdoorn. Boven op de helling vindt men vooral eik, berk en lijsterbes. Wat vooral onze aandacht zal hebben is de enorm rijke bloeiende kruidenlaag, die precies in het voorjaar een overweldigend gevoel van "Lente" geeft. Hier is een perfecte harmonie van een volmaakt bos: mossen, kruiden, struiken en een grote variatie aan bomen. Ook komen in het park van het kasteel van Elsloo een reeks merkwaardige en indrukwekkende bomen voor. Voor wie eens kennis maakte met deze streek keert er elk jaar wel eens terug om nog eens uitbundig de lente te beleven.

We komen samen om 8.30 uur aan de grens, op de parkeerplaats voor vrachtwagens, langs de autosnelweg in Maasmechelen. Afrijden vlak voor de grenspost. Einde rond de middag. Meebrengen: laarzen, gidsen en kijker.

West - Oost profiel door het Bunderbos bij Elsloo
Lengteschaal: 1/6666 Hoogteverdringing : 10X

Geologische Uitstap de Famenne

Bijna sinds mensenheugenis vormt de geologische trip op het einde van de aprilmaand een hoogtepunt in het voorjaar. Onder het motto "Ken je land" voeren Frans en Paul ons jaar na jaar door een of ander stukje België dat dringend aan geologische exploratie toe is. Hun opmerkzaam oog koos deze keer voor een onontdekt gebleven strook vaderland, verborgen diep in het Walenland: de Famenne.

Eind april, midden in de lente, een prachtige streek, voorjaarsbloeiers en -zangers, dat moet meevallen. Frans Keijers stelt de streek even voor.

De Famenne vormt het oostelijke deel van de Fagne-Famenne streek. Deze geografische streek is gelegen ten zuiden van de Condroz. Typisch voor dit gebied is het feit, dat de geologische ondergrond, hoofdzakelijk bestaande uit

zondag 30 april
Geologie: de Famenne
Brug snelweg Elderen
8.00 uur

schiefers, bepalend is voor het uitzicht. De streek bestaat uit een oost-west gerichte depressie ten zuiden van de laatste hoge kam van de Condroz en ten noorden van de kalkzoom en de hoge Ardennen.

Het dagzomen van de schiefers, van Boven Devoon ouderdom, heeft te maken met de Hercynische plooïing. We bevinden ons immers in de zuidvleugel van het grote synclinatorium van Dinant, dat opgebouwd is uit deze schiefers.

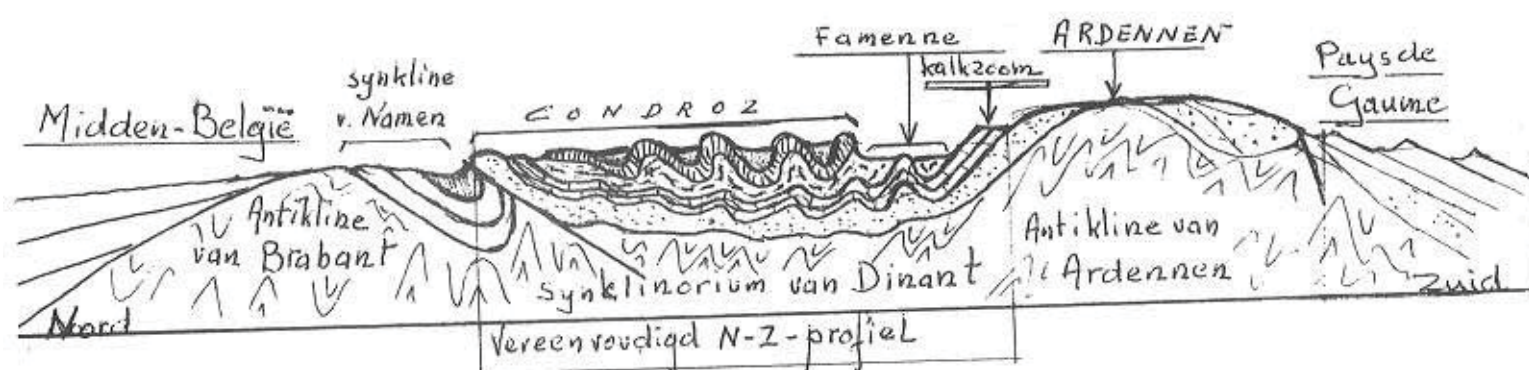
Schiefers zijn gesteenten met een duidelijke drukspleijing, waardoor ze gemakkelijk verschilferen. Vooral in periodes van vorst en dooi ondergaan ze een intense verbrokkeling. Het is daarom gemakkelijk te begrijpen, dat tijdens de ijstijden een geweldige verwerking heeft plaats gehad in deze gesteenten en dus in deze streek. Dit verweerde materiaal was dan een gemakkelijke prooi voor de erosie door de rivieren. De Fagne en de Famenne werden daarom ook sterk verlaagd ten opzichte van de harde kammen van de Condroz en ten opzichte van de compactere kalksteen van de Kalkzoom en de harde gesteenten van de Ardennen.

De huidige depressie van de Fagne en de Famenne wordt gedraineerd door een vrij dicht rivierennet. In het oosten zijn dat de bijrivieren van de Ourthe, bv. Somme-Leuze.

Hier en daar komen de kalksteenantiklines omhoog doorheen de schiefers en vormen dan in deze depressies de langgerekte, meestal beboste kalkheuvels, die men plaatselijk "Tiennes" of "Tiges" noemt. De kalkheuvels hebben natuurlijk hun typische kalkflora. Het grootste gedeelte van de schieferdepressie bestaat uit moerassige weiden. Schiefers vormen door verwerking namelijk een kleiige, ondoordringbare bodem. Deze bodem is bij lange periodes van droogte wel erg droogtegevoelig omdat het bodemwater gemakkelijk uitdroogt, want grondwater is in deze ondoordringbare schiefers niet aanwezig. Het regenwater blijft aan de oppervlakte of vloeit af.

We hopen dat deze excursie een boeiende kennismaking met deze streek zál worden voor alle deelnemers. Ze heeft plaats op zondag 30 april 1989. We komen samen op de brug over de autostrade te 's Herenelderen, langs de weg Maastricht - Tongeren te 8 uur. Meenemen: laarzen, gidsen, kijker, picnic. Terug zijn we zo rond 19 uur. Tot ziens !

Paul en Frans.

Mergelland en Orchideeën

Ook voor beide volgende uitstappen trekken we de Maas over naar onze Nederlandse buien. Vlakbij ligt daar een streek die bij velen onvoldoende bekend is. In een prachtig landschap vinden we er unieke biotopen: kronkelende riviertjes, hellingbossen, kalkgraslanden, grotten, holle wegen en een schat aan getuigenissen van menselijke activiteiten: vakwerkhuizen, veldkruisen, kastelen. In een tweetal uitstappen willen we met het gehele Zuid-Limburgse landschap kennis maken.

Het gebeurde in het begin van deze eeuw dat een verzamelaar van insecten uit Zuid-Limburg zich in Amsterdam aanbood als lid van een Entomologische kring. Men oordeelde echter dat de flora en de fauna van dit stukje Nederland zo verschilde van de rest dat men hem alleen als buitenlands lid wilde aannemen. Een apart stukje Nederland dus !

Een eerste foute naam van de streek is 'het Zuid-Limburgse heuvelland'. Het is namelijk een dalen-landschap. De heuvels ontstonden doordat de vroegere hoogvlakte werd ingesneden door rivieren: de Maas, de Jeker, de Geul, de Voer enz. Zo ontstonden er alle 'bergen': St. Pietersberg, Kruisberg, Cauberg, enz.

Foutief is ook de naam 'krijtland', zoals het door Heimans in 1911 in zijn boekje 'Uit ons krijtland' werd genoemd. Krijt om te schrijven is immers fijnkorreliger dan de kalksteen die hier gevonden wordt. De kalksteen uit de buurt van Maastricht is geschikt om in blokken gezaagd te worden en er huizen mee te bouwen. Deze uit Gulpen, meer naar het oosten, is harder en brokkeliger en is geschikt voor het branden van kalk en om er cement van te maken. De veelgenoemde, en inmiddels beruchte, Eerste Nederlandse Cement Industrie (ENCI) is in 1925 in Vijlen begonnen en later verplaatst naar de Sint Pietersberg te Maastricht.

Ook de naam mergelland is niet helemaal juist: in de aardrijkskunde gebruikt men het woord mergel voor een gesteente dat meer klei bevat. In Zuid-Limburg is 'mergelen' het bestrooien van akkers met fijngemalen kalksteen om hem vruchtbaar te maken.

Maar what's in a name? We vinden er een vruchtbaar golvend landschap, met een rijke variatie aan grondsoorten, waardoor een enorm rijk planten-, insecten- en ander dierenleven mogelijk is. De Sint Pietersberg is tot ver buiten de grenzen bekend om zijn unieke flora. De rijkdom aan orchideeën in sommige kalkgronden is spreekwoordelijk. Een bezoek op het toppunt van hun bloei is dan ook een onvergetelijke belevenis.

Ontdek het Mergelland

Deze eerste uitstap in het Mergelland is een autotocht, niet langs de Mergellandroute, maar langs een speciaal uitgestippelde route over rustige binnenwegen, hoofdzakelijk op Nederlands grondgebied. De afstand bedraagt ongeveer 80 km. Tussendoor worden op interessante plaatsen wandelingen gemaakt.

Eerst doen we een deel van de St. Pietersberg aan, dit aan de voet ervan te Wonck. Wie zich nog het verslag van de fietstocht van vorig jaar herinnert, weet welke plantenrijkdom we hier kunnen verwachten. Vervolgens steken we de grens over en komen aan de Geul te Cottessem, waar we een bezoek brengen aan de Cotessergroeve en de Heimansgroeve. Beide plaatsen zijn geologisch uiterst interessant.

Een wandeling langs de Geul, met tussendoor ergens picnic, brengt ons in de namiddag naar het Gulpdal. We maken een wandeling rond de Keutenberg. Na eventueel een vieruurtje rijden we door naar de Bemelerberg met orchideeën en groeven. Via een mooie holle weg keren we terug richting Maastricht en Kanne.

De gebruikelijke attributen en picnic meenemen. Bij het vertrek wordt een routebeschrijving bezorgd. Samenkomst op zondag 28 mei aan de kerk van Kanne te 8.00 uur. Onze gidsen zijn Edgard Stevens en Paul Denis. Ze leveren ons terug af in Kanne rond 18 uur.

zondag 28 mei
ontdek 't Mergelland
Kerk Kanne
8.00 uur

Geuldal en Orchideeën

Onze tweede uitstap brengt ons naar de streek ten zuiden van Valkenburg. De wandeling begint aan het station van Schin op Geul. Deze rivier de Geul volgen we in de richting van Valkenburg tot aan de molen van het kasteel van Schaloen. Door het brede Gerendal gaan we vervolgens terug zuidwaarts. In het Gerendal ligt een verzameling van natuurreservaatjes, eigendom van diverse natuurverenigingen. De oostelijke helling, waarvan alleen het steilste deel nog bebost is, herbergt de rijkste kalkflora van heel Zuid-Limburg. Vanwege hun grote kwetsbaarheid zijn ze niet toegankelijk. Orchideeën en andere kalkplanten vindt men echter in de orchideeëntuin, door Staatsbosbeheer aangelegd. In het Gerendal vindt men nog akkers, die ambachtelijk bewerkt worden om de typische onkruidflora te beschermen: spiegalklokje, bolderik, klaproos, korenbloem, naaldkervel, veldsla...

Bij Wijlre komen we terug bij de Geul, die we terug volgen naar ons vertrekpunt.

Gids voor deze uitstap is Cyriel Ilsbroux. Voor deze dagwandeling op 4 juni verwacht hij ons ofwel te 8.00 uur aan de kanaalkom te Hasselt, of om 8.30 op de brug over de autosnelweg te 'Herenelderen, langs de weg Tongeren - Maastricht, of even voor 9.00 uur aan het station van Schin op Geul, als je dat weet te vinden. Gewone velduitrusting + picnic meenemen.

zondag 4 juni
Geuldal - Orchideeën
Kanaalkom Hasselt
8.00 uur

Verdwijngaten

Sinds de geologische uitstap die we enkele jaren terug maakten in de streek van Deigné en Remouchamps, heeft deze streek met zijn verdwijngaten een blijvende herinnering op velen gemaakt. Met plezier keren we dan ook vaak terug naar de 'chantoirs'.

Op het dorpsplein van Deigné, bij de fontein, vertrekken we voor een landschapswandeling door het golvende Condroz-landschap. Van het ene verdwijngat, waar hele rivieren plots hun loop onderaards verder zetten in de uitgespoelde kalkbodem, wandelen we naar het volgende, langs loofbossen en sleedoornhagen met veel afwisselende plantengroei.

Om ieder aan zijn Europese stembed te laten voldoen vertrekken we op zondag 18 juni pas om 9.30 uur aan de bekende brug over de autosnelweg te 's Herenelderen, langs de weg Tongeren Maastricht. Meenemen: laarzen, kijker, gidsen, loep, drank en lunchpakket. We zijn terug rond 19 uur als het lukt. Gids is ons aller Hugo Vanderlinden. Met hem weet je het nooit....

zondag 18 juni
Verdwijngaten
Brug snelweg Elderen
9.30 uur

Achteraf Bekeken

Naarvergadering

Voor onze vergadering mochten we op 21 januari weer te gast zijn op kasteel Mariagaarde. In de voormiddag vertrokken we met velen voor een koude wandeling omheen het domein van Kasteel Rullingen. Herinneringen aan de diepgaande uitleg van Edgard (ook verder op de dag informant), de beschutting van de luttele holle wegen, een vlucht kievitte als om ons aan te moedigen, Armand die ons een paddenpaaiplaats toont en de bloeiende hazelaar.

's Middags was er de warme ontvangst in de tafel-gedekte zaal, met de wonder-lekkere soep van Mevr. Noten.

Namiddag: na voorzitter, penningmeester en sekretaressse gingen alle aanwezigen wat meer rechtop zitten om onze drie genodigden aandacht te verlenen. Maar wacht, ik zou Edgard Stevens vergeten! We moeten hem in ere houden, want naast vele verborgen talenten kan hij als niemand anders de vormingsaktiviteiten zo droog-humoristisch presenteren...

De sprekers dus: Als eerste werd Fons Kenis ingeleid door René (een onvervalst moderator, alhoewel hij er zonder baard toch niet zo echt René uitzag). Fons bracht met enkele dia's meer duidelijkheid betreffende een Gemeentelijke Adviesraad Leefmilieu oftewel GAL. Eerst over de gemeentelijke structuur met een G.A.L., dan de taken van die G.A.L., als er zijn de R.O., milieuhygiëne en afval, natuur- en groenbeheer, milieu- en natuureducatie. Zeer belangrijk waren de 'rand- en praktijkvoorwaarden': de globale visie op het leefmilieu van het beleid, de erkenning van de GAL door andere groepen en de materiële steun van de overheid.

Mimi Mondelaers kwam als tweede de natuureducatie in het Lager Onderwijs voorstellen. Ze ging in op de 6-jaar lange werking van Nabol, die onder andere een cursus inrichtte voor leerkrachten te Genk en een nieuwe plant voor september. We willen nog Mimi's oproep herhalen: heb je zin om mee te doen, ben je altijd welkom bij Nabol!

Onze derde spreker, Edgard Vanheusden, had ons reeds een hele voormiddag langs wegbermen en aanplantingen te "grazen" genomen. Nu had hij het over de Nationale Boomgaarden Stichting (N.B.S.), die in '89 haar 5-jarig bestaan viert. De bomenkollektie van de NBS bedraagt op het ogenblik meer dan 1700 variëteiten. Om hiermee het landschap te verrijken heeft men 20 ha in gebruik. Edgard vertelde honderduit over plantakties, en over samenwerking met de opzoekingsstations en universiteiten.

Als slot van een goedgevulde dag was er nogmaals de door Liliane georganiseerde dis. En of er werd gesmuld!

Zo je een der sprekers mocht wensen te kontakteren:

- Fons Kenis Breughelweg 122 3583 Overpelt
- Mimi Mondelaers Leeuwerikstraat 3 3690 Bree
- Edgard Vanheusden Gauwerstraat 113 3721 Kortesseem.

Annemie.

Wilgen aan Dautenwijers 26 juni 88

In een echte stortregen werd er gewacht tot 9.30 uur, wanneer de gids met de drie moedige cursisten vertrok. Aan de vijvers werden we weer opgewacht door dezelfde woedende zwaan van vorig bezoek. Opvallend tijdens de wandeling was, dat er meer wilgensoorten staan dan men vermoedt. Ik vernoem o.m.: Duitse dot, tweebast en salix x holosericea. Ook de dorpsbeemden en de Pomperikvijver brachten ons kleine groepje in vervoering, niet alleen door de mooie wilgenstruwelen, maar ook door de prachtige rijkdom aan planten. Te vermelden zijn: grote ratelaar, waterviolier, kleine duizendknoop, wilde bertram en wolfsfoot.

Na ijverige notities trokken de cursisten onder een stralende zon huiswaarts.

E.S.

Vallei Lienne 21 juli 88

Met acht volle auto's werd er vanuit Limburg vertrokken naar Hebronval, gelegen in het bronnen gebied van de Lienne. e werden al dadelijk geconfronteerd met de blauwe monnikskap en 2 variëteiten van de bereklauw.

Een eerste tak van het brongebied leverde een zeer rijke wegberm op met

o.a: grasklokje, vogelwikke, bergvlier, grasmuur, adderwortel en goudveil. De tweede tak rechts bracht dan meer afwisseling in het landschap: moeras, naaldbos, weide en loofbos. Naast de pioniers op een kapvlakte met ondermeer wilgeroosje en fuchskruiskruid, stond er ook kantig hersthooi en dubbelloof. Als vogelsoorten konden we er de buizerd, geelgors en kramsvogel noteren.

In de namiddag werd er verder gereden naar Trou de Bra. Bij de mooi onderhouden O.L.V. grot aan het piepkleine kerkje werd het riviértje Biolleu gevolgd tot boven aan de bron. Weer waren er rijke bermen: egelsboterbloem, moerasandoorn, borstelkrans en betonie. Bij de afdaling naar het riviértje de Chavanne krgen we een landschap dat erg aan de Kempen deed denken: berk valse salie, bosbes, struikheide en zandblauwtje. Na een stuk moeras staken we de rivier over in een gué. De andere zijde gaf ons een zicht op de heuvels van bijna 200 meter hoogte. Lutgarde droomde hardop dat zij daar wel een hutje zou willen bewonen. En Jos meende een minikrokodil te hebben gevonden, maar het bleek niets vreselijks te zijn dan een hagedis. Langs de steile bergflank was er nog fraai hertshooi en tormentil te zien, maar ook veel rijpe framboos, zodat er lekker gesmuld werd.

De derde geplande wandeling kwam te vervallen. Als; vervanging werd dan maar een drinkplaats opgezocht met de memorabele naam: "Au moulin de diable". Men vond het achteraf de moeite waard om hier nog eens terug te komen, (bedoeld werd in de vallei van de Lienne), hetgeen prompt door de gids werd beloofd.

E.S.

Fietstocht 2 augustus 88

Met een uur vertraging ging deze fietstocht van start. Het ging via het fameuze golfterrein van Godsheide (toch nog goed voor wolfspoot, lisdodde, watermunt en beekpunge), naar Beverst met bezoek aan de Schilswinning, de oudste woning van Schoonbeek. In een nabijgelegen korenveld werd een zeer zeldzame grassoort opgetekend: slofhakken. Langs het spookbos met zijn 250 plantesoorten, fietste men naar Panneel, waar duizenden reuzepaardestaarten bewonderd werden. Omdat men ver achterlag op het tijdschema, ging het dan rechtstreeks naar Diepenbeek, waar men toch nog tijd vond voor lafenis in het kleinste café van België.

E.S.

In 't Kort

Cursus Natuurgids

De nieuwe cursus in Genk gaat vlot zijn gang. Ten behoeve dan diegenen die het een of ander nog eens willen opfrissen geven we hier de activiteiten voor de volgende maanden:

- 25 maart Wisselen der seizoenen
- 8 april Momentopnamen uit de plantenwereld 1
- 15 april Idem deel 2
- 22 april Excursie vogels waarnemen, 5.15 uur aan station Genk
- 29 april Insekten
- 6 mei Excursie voorjaarsbloeiërs te Elsloo, 8.30 u station Genk
- 13 mei Excursie beekdal, Bosbeek, Heiderbos; 8.30 u station Genk
- 20 mei Methodiek van excursieleiden
- 27 mei Excursie voerstreek en zinkflora; 8.30 u Genk Station
- 3 juni Praktijk determineren
- 10 juni Excursie parklandschap; 8.30 u station Genk
- 17 juni Excursie bos in de Kempen
- 24 juni Vrije excursie Hoge Venen; 8.30 u station Genk.

Alle binnenactiviteiten gaan door in Kattevenia te Genk. Begin om 9 uur.

Nog de Cursus

Als hart-onder-de-riem voor de cursisten kregen we een brief van een excursist. Hier komt hij:

Dag cursist,

Wie aan de cursus Natuurgids deelneemt, zij alle lof. Niet alleen verrijkt hij zichzelf met een aantal inzichten en wetenswaardigheden, maar hij bouwt vooral mee aan een mentaliteit van respect voor de natuur, waarin ieder leven gesitueerd is. In deze geest van natuur-begrijpen en natuur-beminnen gaan tien maanden vlug, te vlug voorbij.

Dat we hierbij in het Limburgse huishouden mee aan tafel zitten, kan niets anders dan een bijkomend voorrecht zijn. Inderdaad, een blik op het aantal cursusuren en het percentage geslaagden per provincie, toont de vooraanstaande plaats die onze provincie in dit opzicht bekleedt. De uitstekende begeleiding en de gezonde geest onder alle betrokkenen zijn hier zeker niet vreemd aan.

De diplomering na tien maanden inzet betekent gelukkig niet het eindpunt van onze natuuractiviteit. Integendeel, als gids hebben we de kans anderen voor te gaan en te begeleiden in de nooit eindigende ontdekking van een boeiende wereld.

Veel succes.

*Gustaaf Van Damme
Cursist 1988*

Het PNC te ReKem

Ook in 1989 worden er door het Provinciaal Natuurcentrum te ReKem verschillende educatieve projecten georganiseerd.

Men heeft zo bijvoorbeeld de studieverblijven: dit zijn meerdaagse excursies te velde rond een bepaald onderwerp:

- van 29 april tot 1 mei landschapskunde te Aldenbiezen. Prijs 2000fr.
- van 23 tot 25 juni holle wegen in het Hageland, met verblijf in Diest.

Verder zijn er op aanvraag de ecologische dagprojecten rond een thema: Landschap en ondergrond, heide in Limburg, ecologie van een bos, een Haspengouws landschap en holle wegen.

Voor alle inlichtingen kan men zich wenden tot het PNC populierenlaan 30, te 3620 ReKem Tel 011/71.44.44.

Nieuwe Gidsen 1988

Op het prachtige stadhuis van Borgloon, waarvan het rijk historisch verleden zo afstraalt, werden begin december weer de geslaagden van onze cursus gelauwerd. De historische raadzaal, vol antieke snuisterijen, waaronder een komp en een authentieke schandpaal, zat en stond rond 15 uur afgeladen vol met glimmend-gepoetste nieuwbakken gidsen en sympatisanten. Ergens vooraan poogde een plechtige burgemeester de historische omgeving en de rol van de natuurgids aan elkaar te koppelen, maar het hoogtepunt voor de meesten was het moment dat ze naar voor konden drummen om hun pampierken af te halen. 50 nieuwe gidsen in totaal, zodat er nu reeds in Limburg in al die jaren precies 710 mensen zo'n diploma haalden.

Vanwege de redactie een dikke proficiat aan alle geslaagden. We hopen en zijn er ergens zeker van dat de aan hen bestede inspanning niet tevergeefs zal zijn en dat hun interesse en inzet voor het groene doel niet eindigt bij dit diploma. De lijst van gediplomeerden volgt hierna. Maar een van harte 'dankjewel' past toch zeker ook aan die mensen uit onze werkgroep die zich jaar-in jaar-uit inzetten voor deze cursus. Bedankt mensen.

- * Auwerx Johan Steenweg 6
Eindwerk: Augustijnenvijvers Diepenbeek 3610 Diepenbeek
Tel:
- * Auwerx Marijke Steenweg 6
Eindwerk: Augustijnenvijvers Diepenbeek 3610 Diepenbeek
Tel:
- * Baldewijns Chris Guldenbodemstraat 9
Eindwerk: Klooster Kolen Kerniel 3840 Borgloon
Tel:012/743306
- * Berden Bart Kruiskapelstraat 10
Eindwerk: Schulensbroek 3815 St. Truiden
Tel:011/684472
- * Biets Louis Roosekapellaan 13
Eindwerk: Helshoven Groot Gelmen 2220 Wommelgem
Tel:03/3211775
- * Briers Greta Tomstraat 19
Eindwerk: Wandeling in Brustem 3815 Brustem
Tel:
- * Brouwers Joop Dahliastraat 3
Eindwerk: Documentatiemap IVN werking 5644 PL Eindhoven (NL)
Tel:040/111307
- * Claesen Charly Dreefstraat, 17
Eindwerk: Bovelingen: Bronnen Herk 3875 Bovelingen - Heers
Tel:011/485062
- * Coremans John Appelveldstraat 43
Eindwerk: Schoonbeek Beverst 3740 Beverst Bilzen
Tel:011/491614
- * Cuppens An Kwadesteenweg 50
Eindwerk: Metsteren 3800 St. Truiden
Tel:011/411579
- * D'Hont Anne-Marie Roosekapellaan 13
Eindwerk: Helshoven Groot Gelmen 2220 Wommelgem
Tel:03/3211775
- * D'Huys Christina Bilzersteenweg 326
Eindwerk: Kluis Vrijhern / Jeugdwerking 3700 Tongeren Riksingem
Tel:012/239373
- * De Leersnijder Pascal Duifhuisstraat 2
Eindwerk: Metsteren 3800 St. Truiden
Tel:
- * Dierckx Els Heerkensweg 36
Eindwerk: Wandelen in Helchteren 3538 Helchteren
Tel:011/526617
- * Dirix Marcel Borgwormse Steenweg 81
Eindwerk: Bosgebied rond Nieuwenhoven 3815 St. Truiden
Tel:011/687047
- * Doucet Jacques Ossewegstraat 56
Eindwerk: Zoutleeuw het Vinne 3440 Zoutleeuw
Tel:011/780230
- * Fourier Marc Kleine Kruisstraat 20
Eindwerk: Schulensbroek 3910 Herk de Stad
Tel:013/551470
- * Grauls Martine Nieuwmolenstraat 9
Eindwerk: Korstmossen 3910 Herk de Stad
Tel:013/552070
- * Haubrechts André Gelindendorpstraat 25
Eindwerk: Overbroek Gelinden 3860 St. Truiden
Tel:011/484727
- * Haubrechts Roger Gelindendorpstraat 22
Eindwerk: Overbroek Gelinden 3860 St. Truiden
Tel:011/484727
- * Henderix Jos Schalkhovenstraat 81
Eindwerk: Overbroek Gelinden 3732 Hoeselt
Tel:012/261339
- * Houbrechts Dani lle Doktoorstraat 8
Eindwerk: Wandeling in Alken 3820 Alken
Tel:011/313143
- * Huygens Ernest Haantjeslaan 24
Eindwerk: Gerhoeven Ham 3940 Paal
Tel:011/428178
- * Kellens Alice Rooierweg 14
Eindwerk: Kluis Vrijhern Hoeselt 3740 Bilzen
Tel:011/491004
- * Knapen Daisy Ternauwenstraat 116
Eindwerk: Schulensbroek 3813 Zeppperen
Tel:011/684425
- * Laermans Philip Ritserstraat 1
Eindwerk: Aan de hoog te Rotem-Dilsen 3650 Rotem Dilsen
Tel:011/755685
- * Leroi Dirk Kapelstraat 9
Eindwerk: Nieuwenhoven St. Truiden 3820 Alken
Tel:011/311878
- * Merken Marie Lutgarde Koolkuil 16
Eindwerk: Aldenbiezen - Lessenreeks 3700 Tongeren
Tel:
- * Moermans Dirk Steenweg 81
Eindwerk: Korstmossen 3912 Herk de Stad
Tel:013/552070
- * Moria Josette Luikersteenweg 430
Eindwerk: Saffraanberg Brustem 3815 St. Truiden
Tel:011/684612

* Ottenbrg Eddy	Meulemanslaan 2	3700 Tongeren
Eindwerk: Berg Tongeren		Tel:012/239791
* Putzeys Francis	Melveren Centrum 40	3800 St. Truiden
Eindwerk: Paddenactie		Tel:011/683506
* Raskin Annie	Kapelstraat 9	3820 Alken
Eindwerk: Nieuwenhoven		Tel:011/311878
* Scherpenberg Leon	Nieuwe Steenweg 27	3879 Heers
Eindwerk: Opheers - Batsheers		Tel:011/485124
* Schraepen Lydia	Sliehaagstraat 37	3600 Genk
Eindwerk: Kolderbos Genk		Tel:011/357816
* Smets Jef	Sportstraat 11	3870 Heers
Eindwerk: Vechmaal Heers		Tel:011/486686
* Smeulders Liesbet	Sportpleinstraat 54	3813 Zepperen
Eindwerk: Nieuwenhoven		Tel:011/671217
* Stas Gilberte	Tomstraat 25	3815 Brustem
Eindwerk: Wandeling in Brustem		Tel:011/681231
* Staskowiak Jan	Berkenlaan 29	3600 Genk
Eindwerk: Elzenbroekbos Winterslag		Tel:011/352182
* Tercaefs Jos	Bilsterweg 12a	3855 Hoepertingen
Eindwerk: Ulbeek Wellen		Tel:012/742470
* Thys Hubert	Dorpsstraat 49	3770 Riemst
Eindwerk: Membruggen Riemst		Tel:012/239028
* Tuts Alain	Doelstraat 5	3400 Landen
Eindwerk: Vijvergebied Landen		Tel:011/883425
* Van Damme Gustaaf	Betonweg 13	3747 Bilzen Mopertingen
Eindwerk: Aldenbiezen		Tel:
* Vanberghen Lydia	Weerstanderstraat 26	3870 Heers
Eindwerk: Heks natuurwandeling		Tel:011/486421
* Vandoninck Jos	Opheersestraat 98	3875 Heers
Eindwerk: Metsteren St. Truiden		Tel:
* Vanoirbeek Etienne	Oude Processieweg 32	3818 Nieuwerkerken
Eindwerk: Kasteel Kortenbos		Tel:011/686125
* Vanormelingen Jos	Overbroekstraat 38	3830 Wellen
Eindwerk: Ulbeek Wellen		Tel:012/744308
* Vreven Ben	Zevenboomkensstraat 30	3820 Alken
Eindwerk: Ulbeek Wellen		Tel:011/311806
* Warnants Christiane	Steevoortweg 90	3910 Herk de Stad
Eindwerk: Olmenhof / Harlaz Herk de stad		Tel:013/551815
* Wouters Leo	Lindestraat 2	3860 St. Truiden
Eindwerk: Overbroek Gelinden / Vechmaal		Tel:011/486636

Dat was de hele kluit. Ik zou tot deze nieuwe natuurgidsen een dringende oproep willen doen. In de hierbij gehechte NAL-krant is een van de vaste artikels een beschrijving van een stukje bronsgroen Limburg. Het valt uiteraard niet mee een BIOTOOPbeschrijving te distileren uit de WANDELgidsen die jullie maakten als eindwerk. Daarom een dringende vraag: klim in je pen en beschrijf voor de 4000 NAL lezers je wandelgebied, dat je nu nog als je broekzak kent: soorten biotoop, ecologie, plantengemeenschappen, bedreigingen, waarde en toekomstmogelijkheden. 2 (al dan niet) getypte vellen, inclusief een kaartje. Laat je niet pramen, doen!

OP DE VALREEP OP DE VALREEP OP DE VALREEP

De Nationale Natuurbeschermingsdag 1989 gaat door op zondag 17 september 1989 in Flobecq oftewel Vloesberg in Henegouwen. Thema van de dag is het project "Natuurpark Heuvelland". Er zijn 2 voorbereidende wandelingen: op 3 juni 1989 en op 26 augustus 1989, telkens te 9.30 uur aan de kerk van Vloesberg. Flobecq - Vloesberg ligt tussen Geraardsbergen en Ronse.

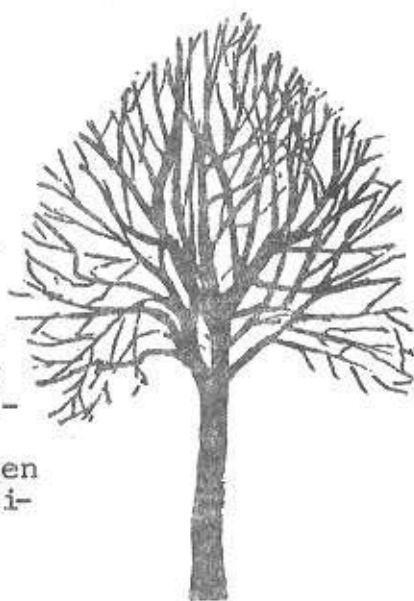

ONDER DE LINDE .

In onze omgeving treffen we hier en daar nog lindebomen aan. Ga eens gezellig zitten onder een linde, want zij heeft een schaduwrijke kruin. Het is goed hier even te verpozen en haar eens aandachtig gade te slaan.

A. DE LINDE BIJ ONZE VOOROUDERS .

Al in de oudheid werd de linde als woudsieraad aanbeden door onze voorouders. Zij was toegewijd aan godin Freya, de godin van de liefde. Bij de oude Germanen was de linde een gerechtsboom. Onder de linde werd recht gesproken. Later werden de linden vanuit het bos verhuisd naar een dorpsplein. Tijdens de Franse Revolutie (1789 - 1799) werd in onze dorpen recht gesproken en feesten gehouden onder de lindebomen. Eeuwenlang kwamen de dorpsbewoners onder de linden gezellig met elkaar praten en 's avonds werden er straffe volksverhalen verteld. Bij vele huizen stond een linde. Hij werd aanzien als een heilige boom die bescherming bood aan het gezin en aan de dorpsgemeenschap. De linde begeleidde de mens zelfs tot het graf, want je kan hem terugvinden op veel begraafplaatsen. Nu is de linde nog een trouwe klant op gezellige pleintjes, op speelplaatsen en parken.

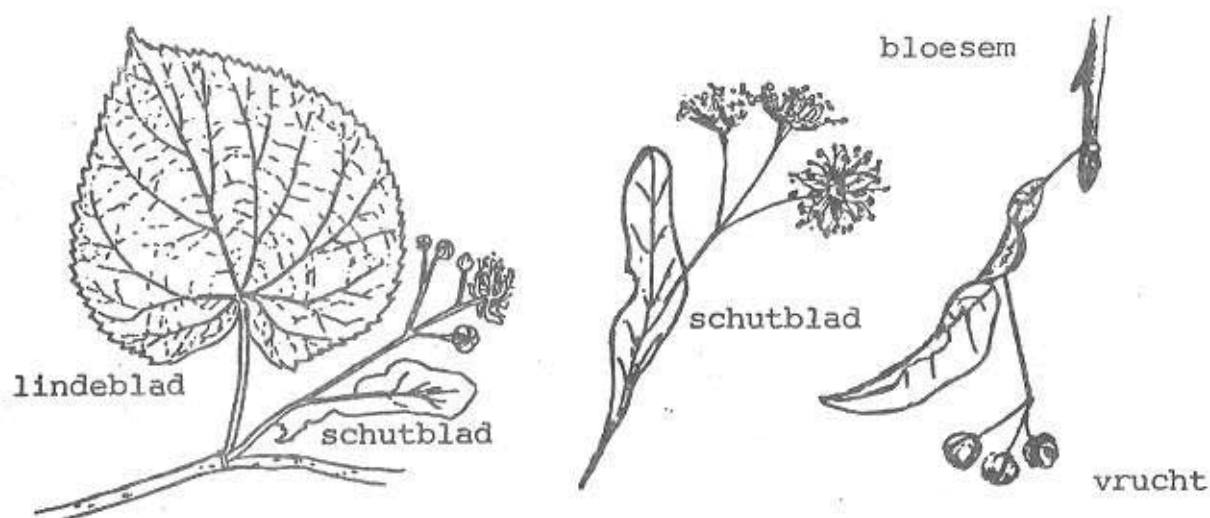

B. IN VOGELVLUCHT EEN JAARTJE BIJ DE LINDE .

We verpozen een jaartje bij de linde. Als natuurvriend kan je heel wat waarnemen. Voel aan de dof grijze stam. Maak een afdruk van de schors. Hiervoor druk je een blad tegen de stam en wrijf je met een waskrijtje gelijkmatig over het papier. De tekening van de stam staat nu op je blad. Einde april, begin mei zie je bladeren en jonge twijgen te voorschijn komen, maar nog geen bloemen. Die moeten door de takken zelf ontwikkeld worden. De linde komt daarom laat in bloei, in begin mei. De boom krijgt dan fris, groen loof, want geen groen is zachter van kleur dan dat van een uitlopende lindeboom.

Neem een lindeblad en teken de omtrek na op een tekenblad. Herken je de vorm? Vouw nu het getekende blad in twee. Wat zie je? De twee helften zijn verschillend. Vergelijk de vorm van een lindeblad met de lindeboom. Gelijken ze op elkaar? Kijk met je loep naar de beharing in de hoeken van de bladnerven. Zie je ook dat de bladrand gezaagd is? Is het blad lang of kort gesteeld? Als je aandachtig de bloesem bekijkt, dan zie je dat de bloeisteel op een lichtgeel tongvormig schutblaadje zit en zich van daaruit in enkele bijschermen vertakt. Tel eens de kelk- en de kroonblaadjes met de loep. Merk je op dat er maar één stamper en veel meeldraden zijn. Ruik aan de lindebloesem.

Men zegt wel eens dat de lindebloesem zo zoet als honing geurt. Is dat zo? Deze geur lokt de insecten aan, vooral wespen, vliegen, hommels en bijen. In ruil voor al dat lekkers bevruchten de insecten dan de bloemen. Bevruchten wil zeggen: de kans geven een nieuw vruchtje te maken.

Lindehoning is wel de waardevolste en de smakelijkste onder alle soorten honing. Er zijn mensen die de lindebloesems plukken en ze laten drogen. Van de gedroogde bloemen trekt men dan thee. Lindethee bevordert het transpireren. Deze thee drink je ook als je hees, griepig of verkouden bent; ze doet de koorts verlagen.

Spoor eens op hoe een insect in een bloem vliegt. Zie je ook de bloempjes naar beneden hangen? De koepelvormige kelkbladen en het grote schutblad zorgen ervoor dat de regen niet kan binnendringen. Als het insect van onderaf in de bloem vliegt, houdt het zich vast aan de stempel en raakt de meeldraden en het stuifmeel aan. Dit wordt meegenomen naar een volgende bloem. De insecten zorgen zo voor de bestuiving.

In de herfst zien we de vrucht: een eenhokkig nootje. Voel je de gladde dunne schaal? Breek het bolletje open. Kijk met de loep. Je ziet dat de kleine bolvormige vruchtjes per 2 of 3 bijeen aan een schutblad hangen. Als het vruchtje verdroogt, knapt het af en glijdt sierlijk van het schutblaadje naar beneden. Volg eens waar de bladeren het eerst verkleuren op de boom.

C. NUT VAN HET LINDEHOUT.

Lindehout is roodachtig wit. Al veel eeuwen wordt het voor houtsnijwerk gebruikt omdat het zacht en splijtbaar is; ook voor het vervaardigen van klankborden van piano's en orgels is dit hout uitstekend.

D. DE BEWONERS VAN DE LINDE .

De vogels vinden tussen de dichte bladebare geschikte plekjes om hun nestjes. Zo bouwt de merel zijn nest op een beplek in de boom. Mannetje merel met zwarte kleur en zijn gele bek zorgt vrouwtje, die een donkerbruin jas-voor de jongen. Soms krast er een kraai en nu en dan klopt er een specht.

Het mussenvolkje vecht wel eens onder elkaar.

Insekten zoals wespen, hommels en bijen zijn op een bijzondere

wijze gebouwd om nectar op te zuigen en stuifmeel te vervoeren. Zo spelen ze een belangrijke rol bij de bestuiving. De lindepijlstaart is een pijlstaartvlinder waarvan de rups leeft op de

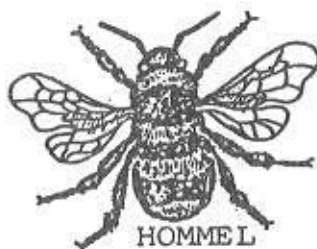
MEREL

MUS

BIJ

HOMMEL

linden. Na de zomer vind je kleverige plekken onder de lindeboom. Is dat nu ook? Soms voel je als je onder de lindeboom staat enkele druppeltjes vallen op je gezicht. Deze druppeltjes noemen we "honingdauw". Het zijn uitwerpselen van luizen. Ook de bladeren aan de boom kunnen glimmen. Op die zoete vloeistof

groeien weer bepaalde schimmels die het blad zwart laat uitzien. Men spreekt dan van roetdauw. Zet dus geen fiets of auto onder een lindeboom, want na enige uren kan hij onder ontelbare kleverige stipjes zitten die wel met water kunnen verwijderd worden. De zomerlinde met zijn grote bladeren druipt niet.

E. SOORTEN .

Je hoort wel eens van de zomerlinde of de grootbladerige linde spreken. Hij is te herkennen aan zijn grote bladeren en hij bereikt de grootste hoogte. Deze linde komt vroeg in blad. Daarnaast is er nog de winterlinde of kleinbladige linde. De naam vertelt al dat hij kleinere bladeren heeft en ook de boom is wat kleiner. De Hollandse linde is een kruising tussen beide voorgaande soorten. Deze wordt nu het meeste aangeplant.

F. EEN LINDE IS PRECIES EEN SCHEIKUNDIG FABRIEK .

Via wortels haalt een boom voedingsstoffen uit de grond. Hij slurpt gulzig water en mineralen op en dit sap stroomt door tot bij elk lindeblad, waar een deel vocht verdampt. In deze blaadjes gebeurt een ingewikkelde scheikundige reactie als er (zon) licht, bladgroen, koolzuurgas uit de lucht en sap beschikbaar zijn. Als bij toverslag geeft de boom zuurstof af aan zijn omgeving en maakt voedingsstoffen die de blaadjes laten leven en groeien. Een linde wordt nooit door de bliksem getroffen.

MIMI MONDELAERS

Eigen Uitgaven

- *** DE HOGE VENEN, door Rik Schuiten
Ontstaan en uitzicht, fauna en flora van ons grootste natuurgebied.
Beschrijving van de mooiste plekjes en 7 uitgestippelde wandelingen. (50fr)
- *** GEOLOGIE VAN BELGIE EN LIMBURG, door Frans Keijers
Geologie op een boeiende en begrijpelijke manier geschreven. Onmisbaar
voor elke natuurgids. (50 fr)
- *** ZEELAND, door Theo Dreesen
Wordingsgeschiedenis van het Zeeuwse landschap, geboetseerd door mens,
water en wind, met beschrijving v/d interessantste excursiepunten. (50fr)
- *** HOE DOEN WE HET? door Liliane Dedroog
Een beknopte geïllustreerde handleiding voor het determineren van planten.
Een onmisbaar hulpje bij het gebruik van een flora. (30 fr)
- *** MET KAART EN KOMPAS, door Theo Dreesen
Beknopte handleiding voor het werken met kaart en kompas. (20 fr)

Alle uitgaven kunnen besteld worden bij Theo Dreesen, Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren Tel 011-864354. Men betaalt na levering.

Kruisende Woorden

Oplossing decembernummer 4/88

1	W	2	I	3	N	4	T	5	E	6	R	7	S	8	L	9	A	10	A	11	P
2	I	E	P	E	T	A	K			A	A	S									
3	N	M			E	S	T	U	A	R	I	A									
4	T	E	E			E	T	N	A			E	L								
5	E			F	E	N	I	K	S			P	T								
6	R	O	E	K			G			T	R	O	E								
7	G	A	M	E	T	E	N			O	E	R									
8	R			E	R	A			O	E	T	S									
9	O	D	E			P	O	L	E	I			I								
10	E	E	R	S	T	E	L	I	N	G	E										
11	N	N			R	E			E	I	G	E	R								

Opgave maartnummer 1/89

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Horizontaal:
1. Jonge bladeren der bomen.
 2. Een echte tweeling is zo - Ridder in Friesland.
 3. Nomen nescio - Eerste drie letters van Griekse citadel - Griffel.
 4. Tuberculose - Soort struis.
 5. Het groene eiland - Lengtemaat.
 6. Caesium - Indische houtsoort.
 7. Mevrouw (Spaans).
 8. Woud (Zweeds), ook universiteitsstad bij de Sont - Os.
 9. Soort slaapmos.
 10. Bestanddeel der menselijke excrementen - Noorse God.

- Vertikaal:
1. Opening in een houten stengel.
 2. Pariskruid - Bunzing.
 3. Nomen nescio - Chroom - Geelborstje (spotvogel) (-K).
 4. Engelse thee - Laagpeil - Insecticide.
 5. Polyporus frondosus - Muzieknoot.
 6. Springfontein (Frans) - Lengtemaat.
 7. Rijkssgrens - Ranonkelachtige (S=R).
 8. Bijwoord - Indische praatvogel (-B) - Moeder.
 9. Plantengeslacht.
 10. Benaming voor verscheidene planten - Gemeente in Brabant.